

dr Marek Zielinski

adiunkt w Wyższej Szkole Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach

marek.zielinski@wsh-kielce.edu.pl

Jerzy Konieczny, Tadeusz Widła, Jan Widacki, Kryminalistyka, pod redakcją Jana Widackiego, wyd. 2, Wydawnictwo C.H. Beck, Seria Studia Prawnicze, Warszawa 2012, ss. 438

Książki z serii „Studia Prawnicze” Wydawnictwa C.H. Beck publikowane w Polsce prezentują w pogłębiony sposób całość problematyki danej dziedziny prawa¹. Do tej pory ukazywały się w ramach tej serii kolejne wydania wiodącego podręcznika z zakresu prawa karnego materialnego². Kompendium wiedzy z zakresu kryminalistyki, uprawianej naukowo w Polsce niemal wyłącznie na uniwersyteckich wydziałach prawa, opracowali trzej specjalizujący się w tej dziedzinie profesorowie, których łączy nie tylko pasja do kryminalistyki jako gałęzi wiedzy, ale też doświadczenie w pracy ekspertów i biegłych sądowych³. Chodzi tu o profesorów Jerzego Koniecznego i Jana Widackiego z Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego oraz profesora Tadeusza Widłę z Uniwersytetu Śląskiego, których w napisaniu rozdziału IV wsparł doświadczony medyk sądowy profesor Zdzisław Marek z Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Wydanie drugie recenzowanego podręcznika jest znacznie zmienione i uaktualnione w stosunku do wydania pierwszego z 2008 roku⁴. Książka, choć nawiązuje w sposób wyraźny do wydawanej w latach 1999 i 2002 pod redakcją Jana Widackiego publikacji „Kryminalistyka”⁵, stanowi zupełnie nową, odrębną pozycję wydawniczą. W 22 jej rozdziałach w sposób uporządkowany omówione zostały niemal wszystkie ważniejsze zagadnienia z zakresu ogólnej teorii nauki o śledztwie (dochodzeniu), taktyki kryminalnej i tych działów identyfikacji, które nie weszły w skład innych wyspecjalizowanych i rozwiniętych w odrębne dyscypliny naukowe działów wiedzy, jak np. medycyna sądowa, toksykologia sądowa i chemia sądowa (s. 4).

Na samym początku autorzy zwracają uwagę na zagadnienie dotyczące przedmiotu i zakresu kryminalistyki (rozdział I) uprawianej jako samodzielna nauka i uważanej powszechnie w Polsce za naukę pomocniczą w stosunku do prawa karnego procesowego, co potwierdza nierozłączność kryminalistyki i stosownych przepisów wyżej wymienionej dziedziny prawa i jej orzecznictwa. Autorzy podkreślają również silny związek polskiej kryminalistyki okresu międzywojennego z medycyną sądową, w zakresie której wielkie

zasługi dla rozwoju kryminalistyki położyli zwłaszcza tacy światowej sławy profesorowie medycyny sądowej z Uniwersytetu Jagiellońskiego, jak: Leon Blumenstock-Halban (1838–1897), Leon Wachholz (1867–1942), Jan Olbrycht (1899–1968)⁶. Co więcej, twórcy podręcznika zauważają także kompleksowość zakresu kryminalistyki korzystającej z osiągnięć m.in.: psychologii, językoznawstwa, fizyki, chemii, a także tych nauk przyrodniczych, wśród których istotna jest w szczególności biologia, elektrotechnika, materiałoznawstwo i techniki informatyczne (s. 2–3, 361)⁷. Niezwykle cenne są uwagi dotyczące zastosowania kryminalistyki w celach innych niż ściganie karne (s. 5–6)⁸. Autorzy doceniają to, jak istotne dla rozwoju polskiej kryminalistyki było z jednej strony utworzenie Laboratorium Kryminalistycznego Centrali Służby Śledczej Policji Państwowej (obecnie Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Policji), którego początki sięgają 1919 roku⁹, z drugiej zaś – rozpoczęcie edycji takich czasopism branżowych, jak kwartalnik „Przegląd Policynny” wydawany w latach 1936–1939 i ponownie od 1991 roku¹⁰, kwartalnik „Problemy Kryminalistyki” ukazujący się nieprzerwanie od 1955 roku¹¹, oraz kwartalnik „Z Zagadnień Nauk Sądowych” wychodzący nieustannie od 1960 roku¹² (s. 2, 400).

W dalszej części czytelnik zaznajamia się z takimi zagadnieniami, jak: pierwsze informacje o przestępstwie (rozdział II), oględziny (rozdział III), kwestie dotyczące współdziałania medyka sądowego z organami procesowymi i badanie śladów biologicznych (rozdział IV), problemy wersji śledczej, modus operandi, analizy kryminalnej i kierunki jej rozwoju (rozdział V), zarys kryminalistycznej problematyki przesłuchania (rozdział VI), identyfikacja osoby na podstawie śladów pamięciowych – okazanie (rozdział VII), wybrane czynności taktyczne o charakterze procesowym prowadzone z udziałem podejrzanego lub świadka (rozdział VIII), umocowane ustawowo czynności operacyjno-rozpoznawcze oraz podstawowe registry policyjne tworzące pewien zwarty system ułatwiający pracę policji (rozdziały IX–X), niektóre formy działań taktyczno-kryminalnych, takie jak: pościg, poszukiwanie, zasadzka,

pułapka, radarowa kontrola prędkości, legitymowanie, kontrola osobista i przeglądanie zawartości bagażu, zatrzymanie, badanie zawartości alkoholu w wydychanym powietrzu, działania specjalne i użycie psa policyjnego (rozdział XI), metodologia podstawowych ekspertyz kryminalistycznych (fotografia w kryminalistyce, wprowadzenie do problematyki identyfikacji kryminalistycznej, kryminalistyczne zastosowania antropometrii, daktyloskopia, badania dokumentów, identyfikacja na podstawie zapachu – identyfikacja osmologiczna, identyfikacja narzędzi, śladów obuwia i śladów pojazdów, badania identyfikacyjne broni palnej i śladów jej użycia, badania fizykochemiczne – rozdziały XII–XX), identyfikacja przez badanie śladów emocjonalnych oraz nowe metody identyfikacji i inne badania (rozdziały XXI–XXII).

Autorzy nie unikają w pracy tak złożonej i trudnej problematyki, jak np. przesłuchanie osoby chorej psychicznie, upośledzonej umysłowo lub o zaburzonej osobowości (rozdział VI § 4), a także podsłuch telefoniczny i podsłuch pomieszczeń (rozdział IX § 3 III–IV), kontrola korespondencji (rozdział IX § 3 V), prowokacja policyjna (rozdział IX § 3 VII) lub praca tajnych informatorów, agentów (rozdział IX § 3 XI). Z pewnością tematyka wyżej wymienionych czynności operacyjno-rozpoznawczych w kolejnym wydaniu powinna zostać znacznie rozbudowana ze względu na jej szczególną aktualność w dobie wszechobecnego zagrożenia terrorystycznego w Polsce i na świecie oraz związane z tym pewne rozwiązania trudne do pogodzenia z podstawowymi prawami człowieka, zwłaszcza prawem do prywatności (art. 8 Konwencji Rady Europy o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r.).

Książka stanowi niezbędne źródło wiedzy akademickiej związanej z wykładem przede wszystkim dla polskich studentów na kierunku jednolitych magisterskich studiów prawnych z zakresu nauczania przedmiotu fakultatywnego kryminalistyka, która jest wykładana jako przedmiot do wyboru na niemal każdym polskim uniwersytecie. Sami autorzy trafnie zauważają: „Prawnik-praktyk powinien dysponować takim zasobem wiedzy kryminalistycznej, jaki jest niezbędny do przeprowadzenia czynności procesowych (...), do współdziałania z biegłymi różnych specjalności” (s. 25). W tym miejscu należy podkreślić, że kryminalistyka jest obowiązkowym przedmiotem nauczania w szkołach wyższych w Polsce na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne istniejącym na prawie każdej z nich¹³. Wykładanych jest także wiele przedmiotów kryminalistycznych w ramach niedawno utworzonej nowatorskiej w skali światowej specjalizacji fizyczne podstawy kryminalistyki na kierunku studiów fizyka (zarówno na studiach pierwszego, jak i drugiego stopnia) na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy¹⁴. Ponadto nie można zapomnieć, że kryminalistyka odgrywa doniosłą rolę w szkołach policyjnych.

W pracy uwzględniono najnowsze zmiany w stosownych przepisach prawnych obowiązujących w Polsce, aktualne orzecznictwo polskich sądów, bogaty dorobek polskiej i zagranicznej doktryny i praktyki kryminalistycznej, dlatego też pewną korzyść z tej lektury mogliby odnieść także prawnicy praktycy (prokuratorzy, sędziowie, adwokaci i aplikanci do tych zawodów), a także funkcjonariusze policji i innych formacji odpowiedzialnych za ochronę porządku i bezpieczeństwa wewnętrznego, gdyby w pracy została zawarta materia wychodząca poza wiedzę absolutnie podstawową i gdyby była ona mocno zakorzeniona w najnowszych osiągnięciach kryminalistycznych ostatnich lat, wybiegając tym samym ku osiągnięciom XXI w. Dodatkowym atutem pracy jest syntetycznie przekazana rzetelna i fachowa wiedza z przedmiotu kryminalistyka, uwzględniająca światowe osiągnięcia w tej dziedzinie¹⁵. W pracy punkt ciężkości położono na wiedzy pewnej i metodach rutynowych, podczas gdy zredukowano do minimum omówienie kwestii spornych¹⁶. W tym znaczeniu jest to podręcznik ujmujący wiedzę klasyczną. Pracę znacząco wzbogacają liczne ilustracje i tabele. O ile obszerny i szczegółowy spis treści ułatwia znalezienie interesującego nas problemu szczegółowego, o tyle nie można tego samego powiedzieć o nieco mało rozbudowanym indeksie rzeczowym.

„Za »poważną literaturę naukową« uznaje się prace publikowane (...) w języku angielskim, w którym opublikowanych jest obecnie ponad 90% wszystkich nowych informacji naukowych na świecie” (s. 399). Wychodząc naprzeciw wyżej przytoczonemu stwierdzeniu autorów, należy stwierdzić, że w pracy wyraźnie brakuje chociażby krótkiego streszczenia głównych tez w języku angielskim, co dałoby niejaki wgląd w nią czytelnikowi niepolskojęzycznemu.

Podsumowując: „Kryminalistyka” jest najnowszym wiodącym podręcznikiem przedmiotu na polskim rynku wydawniczym, który zdecydowanie będzie przydatny dla czytelnika zainteresowanego materiały kryminalistyki na poziomie akademickim.

Przypisy

¹ Wśród innych kompleksowych podręczników kryminalistyki wydanych w ostatnich latach szczególną uwagę należy zwrócić na następujące: Tadeusz Hanausek, *Kryminalistyka: zarys wykładu*, wyd. 6, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009, ss. 244; Brunon Hołyst, *Kryminalistyka*, wyd. 12, LexisNexis, Warszawa 2010, ss. 1470.

² Chodzi tu o książkę Andrzej Marek, *Prawo karne*, wyd. 10, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011, ss. 678.

³ Wśród dwudziestu kilku samodzielnych pracowników nauki specjalizujących się w kryminalistyce jedynym w Polsce samodzielnym pracownikiem nauki posiadającym stopień naukowy dra hab. spoza nauk prawnych i zajmującym się kryminalistyką jest Bronisław J. Młodziejowski. Wszyscy pozostali wywodzą się z nauk prawnych, co pokazuje wyraż-

nie związek kryminalistyki z prawem w polskim modelu kryminalistyki. Tak właśnie: <http://nauka-polska.pl>.

⁴ J. Widacki (red.), J. Konieczny, T. Widła, J. Widacki (autorzy), *Kryminalistyka*, wyd. 1, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2008, ss. 404.

⁵ J. Widacki (red.), *Kryminalistyka*, wyd. 1, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 1999, ss. 401; J. Widacki (red.), *Kryminalistyka*, wyd. 2, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002, ss. 435.

⁶ S. 2–3. Zob. także S. Raszeja, *Zarys historii medycyny sądowej w Polsce i jej powiązań z medycyną sądową w krajach niemieckojęzycznych*, „Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii” 2004, s. 184–194. Dlatego zapewne pokazujący bardzo ścisły związek medycyny sądowej z kryminalistyką rozdział IV, poświęcony badaniu śladów biologicznych, badaniu sądowo-lekarskiemu osób żywych oraz oględzinom zewnętrznym i wewnętrznym zwłok (sekcja) i ekshumacji, powstał we współpracy z Z. Markiem.

⁷ Co znajduje odzwierciedlenie w poszczególnych rozdziałach pracy. I tak np. w rozdziale VI widać ścisłe powiązania kryminalistyki z psychologią i językoznawstwem, a np. w rozdziale XX z fizyką i chemią.

⁸ Na przykład dla potrzeb procesu cywilnego czy też w pracy służb specjalnych (wywiad, kontrwywiad), a także w muzealnictwie, archeologii i historii.

⁹ Więcej informacji: <http://clk.policja.pl>.

¹⁰ Szerzej na ten temat: <http://www.wspol.edu.pl/przegladpolicyjny>.

¹¹ Zob. przypis nr 9.

¹² Początkowo pod tytułem „Z Zagadnień Kryminalistyki”. Szczegóły: <http://www.forensicscience.pl>.

¹³ Zob. standardy kształcenia dla kierunku studiów: bezpieczeństwo wewnętrzne (studia pierwszego stopnia). Tak właśnie: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/7754bfb-22fbd8c49d532d9e881dafef4.pdf.

¹⁴ Bliżej: <https://www.rekrutacja.ukw.edu.pl/index.php>.

¹⁵ W tym miejscu należy jednak zauważyć, że o ile bogata jest nieco starsza literatura przedmiotu, o tyle wiele do życzenia pozostawia wykorzystanie w pracy najnowszej literatury przedmiotu. Szczegółowe zapoznanie się z „Kryminalistyką” prowadzi do przypuszczenia, iż w XXI w. ani w kraju, ani za granicą w temacie kryminalistyki nie powstały prawie żadne publikacje. I choć oczywiście wydaje się, że autorzy omawianej książki najnowsze publikacje znają, fakt ten nie znalazł odbicia w ich pracy.

¹⁶ Szkoda, że w pracy tak ważnemu rozdziałowi XXII (Nowe metody identyfikacji i innych badań) poświęcono mało uwagi (s. 397–402), podczas gdy rozdział XVI (Badania dokumentów) zajmuje nieproporcjonalnie dużo miejsca (s. 225–302).